

Občanská sdružení se v okamžiku nabytí účinnosti nového občanského zákoníku (NOZ) stanou automaticky spolky. K tomu dojde bez nutnosti cokoliv dělat. Takové organizace mají zachovanou svoji historii, název, identifikační číslo atd. Jediné, co se pro ně mění, jsou práva a povinnosti – spolky upravuje nový občanský zákoník mnohem podrobněji než stávající zákon o sdružování. Právní úprava v NOZ však umožňuje, aby si organizace upravily podmínky svého fungování sami – ve stanovách, a obsahuje proto celou řadu tzv. dispozitivních ustanovení. Podstatou takových ustanovení je pravidlo, že platí pouze pokud si subjekt nerozhodne upravit danou otázku odlišným způsobem. Okamžikem nabytí účinnosti NOZ přestávají být platná všechna ustanovení, která jsou v rozporu s právní úpravou NOZ. Následně mají spolky lhůtu tři roky na to, aby své stanovy opravily. Takových případů však nebude v praxi mnoho. Většinou budou muset spolky zasáhnout do svých stanov právě z důvodu, aby se vyhnuly úpravě v dispozitivních ustanovení NOZ.

Spolek je právní forma, kterou předpokládá NOZ pro bývalá občanská sdružení podle zák. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Založená občanská sdružení se automaticky mění na spolky nabytím účinnosti NOZ. Rovněž i zájmová sdružení právnických osob se mohou transformovat na spolek. Příkladáme stručný přehled o právní úpravě spolku:

Ustanovení § 214 – 302 NOZ obsahují zvláštní úpravu pro spolek. Ustanovení je možné rozdělit na kogentní (od jejich obsahu se nelze odchýlit) a dispozitivní (zákonná úprava platí, pokud stanovy Spolku neurčují jinak).

Za kogentní je třeba považovat tento obsah zvláštních ustanovení NOZ o spolcích:

pro založení spolku

- 3 osoby
- společný zájem, který je motivuje se spolčit (je určujícím pro hlavní činnost spolku) v samosprávném a dobrovolném svazku členů
- shoda těchto osob na obsahu stanov (minimálně název a sídlo, účel, práva a povinnosti členů nebo způsob jakým budou vznikat, statutární orgán)
- název spolku musí obsahovat slova „spolek“, „zapsaný spolek“ nebo alespoň zkratku „z. s.“
- účel a činnost v souladu s ustanovením § 145 NOZ (to je ustanovení o právnických osobách, a tedy i spolcích, které je zakázáno založit pro škodlivost činnosti)
- soulad stanov spolku s ustanovením § 215 NOZ o dobrovolnosti spolčování

pro vznik spolku

-zápis do veřejného rejstříku

Veřejný rejstřík vznikne na základě nového zákona, jehož vydání úprava NOZ předpokládá.

Do účinnosti tohoto nového zákona (zatím není hotový) podléhají Spolky registraci podle zákona 83/1990 Sb. o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů – tj. registrují se u ministerstva vnitra.

pro činnost spolku

- hlavní činnost spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen
- činnost provozovaná vedle hlavní činnosti může spočívat v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, pokud je jejím účelem podpora hlavní činnosti nebo hospodárné využití majetku spolku
- zisk z činnosti spolku může být použit pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku

členství ve spolku

- vznik členství – přijetím
- zánik členství – vystoupením, vyloučením
- přijetím členství – člen vyjadřuje vůli být vázán stanovami

- právo člena ve stanovené lhůtě nechat soudem přezkoumat rozhodnutí spolku o svém vyloučení
- právo člena i dalších osob ve stanovené lhůtě navrhnout soudu, aby vyslovil neplatnost rozhodnutí orgánu spolku pro rozpor se zákonem nebo se stanovami, nelze-li se dovolat neplatnosti u orgánů spolku

orgány spolku

- statutární orgán – musí být určen již při založení spolku ve stanovách (stanovy určí, je-li statutární orgán kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda)
- nejvyšší orgán –(určí hlavní zaměření činnosti spolku, rozhoduje o změně stanov, schvaluje výsledek hospodaření , hodnotí činnost dalších orgánů spolku, rozhoduje o zrušení či přeměně spolku)-(je jím členská schůze, pokud stanovy neurčí jinak či jinak nepojmenují nejvyšší orgán spolku)
- stanovy mohou určit, že statutární orgán spolku je současně jeho nejvyšším orgánem.

zrušení a přeměna spolku

- přiměřeně podle ustanovení obecných pro právnické osoby – ustanovení § 168 a násl. NOZ a podle ustanovení zvláštních pro spolky – ustanovení § 268 a násl. NOZ

zánik spolku

- výmazem z veřejného rejstříku na návrh likvidátora

Od ustanovení NOZ upravujících shora uvedené okruhy se nelze odchýlit. Představují minimum, které alespoň musí být v rámci fungování spolku zachováno.

Za dispozitivní je třeba považovat tento obsah zvláštních ustanovení NOZ o spolcích:

Dispozitivně je tak upraveno zejména:

- možnost založit spolek „ustavující schůzí“
 - možnost založit „pobočný spolek“
 - možnost zavést různé druhy členství ve spolku (a případně i spojit s nimi různá práva a povinnosti)
 - možnost určit jiné způsoby vzniku členství než přijetím za člena
 - možnost stanovit členský příspěvek
 - možnost vést „seznam členů“ – jako institut podléhající režimu zákona o ochraně osobních údajů a stanovami určit zda bude či nebude zpřístupněn
 - možnost stanovit konkrétní podmínky pro zánik členství kromě vystoupením či vyloučením a i v rámci těchto dvou institutů stanovit vlastní konkrétní pravidla, pro jejich aplikaci
 - možnost upravit stanovami působnost jednotlivých orgánů spolku a jejich pojmenování a kromě „povinných“ orgánů
 - zřídit i „volitelné“ pokud je potřebuje – tj. kontrolní komisi, rozhodčí komisi (i působnost těchto orgánů může být upravena dle vnitřních potřeb konkrétního spolku – pouze však v mantinelech zákonné úpravy NOZ)
 - možnost upravit stanovami podrobnosti průběhu zrušení spolku s likvidací